

Prof. dr hab. Krzysztof Adamowicz
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Leśny i Technologii Drewna
Katedra Ekonomiki i Techniki Leśnej
Ul. Wojska Polskiego 71C
60-625 Poznań

Ponowna recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki Dzikowskiej pt.: „Przyrodniczy charakter produkcji leśnej jako determinant wartości poznawczej sprawozdania finansowego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe”

Podstawa formalna

Formalną podstawę niniejszej recenzji stanowi stosowne pismo Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego zlecające wykonanie ponownej recenzji przygotowanego przez Panią mgr Monikę Dzikowską opracowania zatytułowanego: „Przyrodniczy charakter produkcji leśnej jako determinant wartości poznawczej sprawozdania finansowego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe”.

Wstęp

Recenzent podtrzymuje stanowisko z pierwszej recenzji, że problem badawczy stanowiący zakres rozprawy jest niezwykle interesujący zarówno z naukowego, jak i praktycznego punktu widzenia. Sam tytuł rozprawy już sam w sobie wzbudza zainteresowanie i zachęca do dalszej lektury. Wskazuje on na poruszenie niezwykle istotnych zagadnień dotyczących roli sprawozdań finansowych w kontekście procesu poznawczego w zarządzaniu gospodarstwem leśnym. Aspekty poznawcze formalnych procedur funkcjonowania jednostek gospodarczych, zwłaszcza w kontekście zaspokajania potrzeb informacyjnych interesariuszy, mają szczególne znaczenie. W obecnej sytuacji pracownicy instytucji gospodarczych oraz społeczeństwo oczekują spójnej i ukierunkowanej informacji, zwłaszcza dotyczącej lasów i ich funkcji. Dlatego prace, które budują metodyczne podstawy w tym obszarze, zasługują na szczególną uwagę i uznanie. Warto podkreślić, że obecnie paradygmat postrzegania roli lasu jako bufora bioróżnorodności, przestrzeni społecznej i gospodarczej ulega zmianie. Coraz większa grupa interesariuszy wyraża swoje oczekiwania dotyczące realizacji zadań w gospodarce leśnej. Dlatego istotnym zagadnieniem jest opracowanie odpowiednich kanałów dystrybucji informacji oraz zapewnienie ich wysokiej jakości poznawczej, dostosowanej do konkretnych potrzeb interesariuszy. Ta problematyka wzbudza zainteresowanie naukowców na całym świecie, a recenzowana praca wpisuje się w ten istotny nurt naukowy.

Badania nad zagadnieniem właściwej komunikacji w tym komunikacji spersonalizowanej pod kątem właściwych interesariuszy mają duże znaczenie dla współczesnej nauki. Tematyka ta wciąż budzi duże zainteresowanie badaczy, co skutkuje nowymi publikacjami naukowymi w różnych obszarach wiedzy. Dlatego podjęcie tak ważnego zagadnienia w zakresie zdefiniowania przyrodniczego charakteru produkcji leśnej w układzie wartości poznawczej sprawozdawczości finansowej należy uznać za trafny i bardzo wartościowy wybór.

W opinii recenzenta podjęcie tego problemu wymagało interdyscyplinarnej wiedzy z takich dyscyplin naukowych jak: ekonomia i finanse, nauki o zarządzaniu i jakości i nauki leśne. Podkreślenia wymaga fakt, że pomimo tego, iż zagadnienie sprawozdawczości finansowej jest niezmiernie popularnym przedmiotem badań, o czym wspomniano wcześniej, zwłaszcza w naukach o zarządzaniu, w leśnictwie problematyka ta jest poruszana stosunkowo rzadko. Dobre prace naukowe łączące aspekty przyrodniczego charakteru gospodarki leśnej z identyfikacją jego wpływu na aspekty właściwego zarządzania procesem spersonalizowanej komunikacji, z uwagi na konieczność posiadania

przez ich Autorów niespecyficznej wiedzy na temat gospodarki leśnej, są wręcz unikatowe. Wpływa to w naturalny sposób na innowacyjność tego typu prac. Doktorantka postawiła przed sobą ambitnie zadanie wykonania naukowej analizy polegającej na identyfikacji przyrodniczego charakteru produkcji leśnej jako czynnika kształtującego wartość poznawczą sprawozdań finansowych sporządzanych przez jednostki administracyjne realizujące gospodarkę leśną w Polsce.

Omówienie pracy

Na wstępie należy podkreślić, że już w recenzji pierwszego opracowania pt.: „Przyrodniczy charakter produkcji leśnej jako determinant wartości poznawczej sprawozdania finansowego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe”, stwierdzono, że przedstawiona dysertacja spełniała obowiązujące wymagania normatywne stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 właściwej ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (wraz z późniejszymi zmianami). Wprowadzone zmiany, do których m.in. odnosi się niniejsza recenzja, tylko podniosły jakość przedmiotowej pracy. Obecnie rozprawa zawiera 334 numerowanych stron tekstu (wraz ze stroną tytułową, oświadczeniami, spisem literatury, rycinami i pustą ostatnią stroną której nadano numer). Przedstawiony do recenzji manuskrypt, podobnie jak poprzedni, nie ma klasycznego układu poszczególnych rozdziałów z podziałem na rozdziały noszące tytuły takie jak: Wstęp, Przegląd piśmiennictwa, Cel badań, Metodyka badań, Wyniki, Dyskusja i wreszcie Wnioski i Spis piśmiennictwa. W zamian Autorka proponuje podział na rozdziały nienumerowane i numerowane.

Podczas gdy, przy pracach doświadczalnych istnieją określone reguły, które muszą zostać przestrzegane, to prace teoretyczne opierają się na bardziej swobodnym układzie rozdziałów, który zależy od wybranego tematu i sugestii opiekuna naukowego. Subiektywna opinia recenzenta na temat układu pracy nie powinna mieć wpływu na końcową ocenę całej rozprawy doktorskiej, zwłaszcza że układ pracy został uznany przez autora za trafny i korzystny dla rozprawy. Ponadto, wybór formy prezentacji należy do prawa i przywileju autora.

Z satysfakcją stwierdzono, że w stosunku do wcześniej recenzowanego opracowania, usunięto niemalże wszystkie drobne potknięcia edytorskie a praca została przygotowana właściwie i starannie. Zdarzające się usterki (jak np. na str. 236 przedostatni wiersz) mają wyłącznie charakter edycyjny nieistotny z punktu widzenia merytorycznego.

Istotną częścią pracy jest jej streszczenie. Na podstawie tego krótkiego tekstu zachęcamy lub zniechęcamy czytelnika do dalszej lektury. W przedstawionej do recenzji dysertacji streszczenie znajdujące się na 5 i 6 stronie maszynopisu. Recenzent stwierdził, że w sposób klarowny przedstawia ono niemal całą pracę, wskazując na jej główny cel i postawioną hipotezę badawczą. Zwrócono również uwagę, że z tytułu dysertacji wynika, że proces badawczy będzie skierowany na identyfikację przyrodniczego charakteru produkcji leśnej jako czynnika determinującego wartość poznawczą sprawozdań finansowych. Z zadowoleniem należy przyjąć decyzję Autorki dotyczącą uzupełnienia tej części pracy o jednoznaczne stwierdzenie, że „... Na podstawie przeprowadzonego procesu badawczego uzyskano potwierdzenie hipotezy, że bez uwzględnienia w sprawozdaniu finansowym PGL LP przyrodniczego charakteru produkcji leśnej, informacje przekazywane użytkownikom są niewystarczające, niekompletne i nieadekwatne do rzeczywistych warunków gospodarczych...”. Stanowczo brakuje jednak syntetycznego odniesienia się do tego co konkretnie powinno znaleźć się w sprawozdaniu finansowym PGL LP, żeby było ono wystarczające, kompletne i adekwatne do rzeczywistych warunków gospodarczych. Jak podano we wcześniejszej recenzji; Czytelnik oczekuje konkretnych i syntetycznych informacji, dotyczących powiązań i relacji pomiędzy poszczególnymi czynnikami przyrodniczymi a wartością poznawczą sprawozdań finansowych. Kluczowym jest tu odpowiedź na pytanie; Jaki był konkretny wpływ przyrodniczego charakteru gospodarki leśnej na wycenę bilansową, wynikową i wreszcie wartość poznawczą analizowanych sprawozdań finansowych?

Zaleca się uwypuklenie i zaakcentowanie w pracy tych zagadnień. Zwłaszcza, że Autorka w swoich badaniach zidentyfikowała i skwalifikowała czynniki działające najsilniej (wniosek 4 str. 288) i jak to nazwała, czynniki średnio wpływające (wniosek 5 str. 289) na gospodarkę leśną, które (jak można się domyślać) mają również adekwatny wpływ na zdolność informacyjną analizowanych sprawozdań finansowych. Dodatkowo w rozdziale III (3.1) Autorka rozprawy doprecyzowała znaczenie pojęcia „wartości poznawczej sprawozdania finansowego” (str. 124) oraz podała w jaki sposób zmierzyć użyteczność informacji finansowej (str. 125). Mając to na uwadze Recenzent sugeruje, żeby przed ewentualnym drukiem analizowanego dzieła uzupełnić tą część pracy o krótkie przedstawienie rozwiązań koncepcyjnych w zakresie konkretnych wskazań w konkretnych dokumentach sprawozdawczych pozwalających na zwiększenie ich wartości poznawczej. Reasumując należy podkreślić, że uwagi dotyczące treści rozdziału „Streszczenie” są uwagami redakcyjnymi wskazującymi na konieczność umieszczenia w tym rozdziale konkretnych syntetycznych wyników, które skutecznie Autorka, uzyskała w toku prowadzonych badań i z łatwością efekt ten można osiągnąć zabiegami redakcyjnymi. Sugestia ta nie wpływa na merytoryczną ocenę analizowanego dzieła.

Tak jak to zauważyła Autorka recenzowanego opracowania, korzyści wynikające z wielowymiarowego wpływu zwiększania wartości poznawczej sprawozdania finansowego w PGL LP mogą być skierowane do interesariuszy wewnętrznych jak i do interesariuszy zewnętrzni. Znaczącą zmianą, podnoszącą merytoryczną wartość pracy, było rozszerzenie, przez Doktorantkę, zakresu wykonanych badań o ankiety skierowane do wybranych interesariuszy zewnętrznych.

Przyjęty zakres badań w pierwszej wersji opracowania ewidentnie odnosił się do interesariuszy wewnętrznych. W recenzowanym opracowaniu zostały wprowadzone zmiany w tym zakresie. Szczególnie istotne zmiany wprowadzono w rozdziale IV rozprawy, gdzie zmieniono jego nazwę na: *"Egzemplifikacja empiryczna wpływu uwarunkowań produkcji leśnej na wartość poznawczą sprawozdania finansowego PGL LP w perspektywie wybranych interesariuszy"*. Zmiany te nie polegały oczywiście na wprowadzeniu wyłącznie nowej nazwy, ale przede wszystkim związane były z poszerzeniem zakresu badań empirycznych. Dla zbadania opinii interesariuszy zewnętrznych Doktorantka wykonała badania w oparciu o materiały źródłowe uzyskane od jednostek gminnych. Jednostki te stanowią zbiorowość społeczną, które wyróżniono w Strategii PGL LP jako jeden z kluczowych elementów mapy interesariuszy. W kontekście tego stwierdzenia należy docenić fakt, że w tabeli 22 na str. 188-189 Autorka zaprezentowała wybrane elementy przeprowadzonego procesu badawczego oraz na podstawie budowy mapy interesariuszy (rysunek 21, str. 190) wskazała na klasyfikację interesariuszy sprawozdania finansowego PGL LP. Na tej podstawie z łatwością można dojść do wniosku, że słusznie rozszerzono badania właśnie o tę grupę reprezentacji społecznej interesariuszy gospodarki leśnej. Przyjęcie takiego kryterium reprezentacji próby badawczej, nawiązuje do innych badań z tego zakresu. Doktorantka skutecznie udowodniła prawidłowość powyższego spostrzeżenia w przypisie nr 481, wskazując konkretne pozycje literaturowe odnoszące się, w procesie wnioskowania, właśnie to tej reprezentacji społecznej.

Recenzent zauważa, że już same zgromadzenie materiałów badawczych pochodzących z badań ankietowych interesariuszy wewnętrznych było indywidualnym, źródłowym wkładem Autorki do nauki, a rozszerzenie zakresu badań o ankiety skierowane do interesariuszy zewnętrznych tylko zwiększyło moc tego wkładu. Podkreślenia wymaga fakt, że materiały badawcze zebrane przez Autorkę stanowią cenne źródło oryginalnych danych, które można wykorzystać w innych badaniach naukowych.

Konsekwencją rozszerzenia badań było wprowadzenie (str. 190 do 192) informacji na temat sposobu doboru próby badawczej, zastosowanej metody jej wyodrębnienia, podjętych działań, okresu wykonania badania ankietowego, sposobu przeprowadzonego badania ankietowego oraz określenia liczby respondentów, którzy wzięli udział w badaniu na podstawie kwestionariusza ankiety (szczegółowy opis tych zagadnień zaprezentowano w podrozdziale 4.2.2). Należy uznać, że wszystkie

wyżej wymienione elementy zostały umiejętnie wplecione w treść pracy a ich zastosowanie było w pełni zasadne i właściwe. Nie budzi również zastrzeżeń przejrzystość wykonanych badań ankietowych zwłaszcza, że w załącznikach analizowanego dzieła dodano stosowany wzór kwestionariusza badania ankietowego, co znacznie ułatwia podążanie za tokiem myślowym Autorki prezentowanym w dalszej części przedmiotowego opracowania. Bardzo przydatnym w tym zakresie było również przedstawienie wyników przeprowadzonych badań ilościowych na wykresach od nr. 2 na str. 228 do nr. 13 na str. 236.

Podkreślenia wymaga fakt, że słusznie, w związku z rozszerzeniem zakresu pracy, doprecyzowano koncepcje (od pierwszej do ósmej) zwiększenia wartości poznawczej sprawozdania finansowego PGL LP. W doprecyzowaniu tym uwzględniono uzyskane wyniki z obu przeprowadzonych badań tj. tych wykonanych wśród interesariuszy wewnętrznych jak i tych wykonanych wśród interesariuszy zewnętrznych (rozdział V opracowania). Z uwzględnieniem badania różnych grup interesariuszy, dodano także ogólne wnioski przeprowadzonych badań dla obu grup interesariuszy oraz w zakończeniu uszczegółowiono wnioski płynące z rozprawy w zakresie przeprowadzonych badań i zaakcentowano walory przygotowanej dysertacji.

Recenzent, po lekturze opracowania, poza powyższymi poprawkami oraz faktem uzupełnienia przeglądu pozycji literatury fachowej, zwrócił uwagę na dalsze zmiany wprowadzone w analizowanym opracowaniu względem wcześniejszego dzieła noszącego ten sam tytuł. W szczególności zwrócono uwagę na najbardziej istotne poprawki tj.: doprecyzowanie i uszczegółowienie informacji na temat doboru prób badawczych w badaniach jakościowych (str. 184) oraz jednoznaczne wskazanie zastosowanych kryteriów selekcji uczestników tego badania w kontekście interesariuszy wewnętrznych (str. 185 i 186), a także na uszczegółowienie korzyści płynących z uwzględniania przyrodniczego charakteru produkcji leśnej w danych sprawozdawczych podmiotów leśnych (str. 280).

Niewątpliwie zaprezentowane do recenzji dzieło udowadnia wniesienie do nauki przez Kandydatkę autorskiej koncepcji alternatywnych możliwości zwiększenia wartości informacyjnych sprawozdania finansowego gospodarstwa leśnego. Autorka wskazała i omówiła propozycje scenariuszy rozwiązań koncepcyjnych wyodrębnionych w ujęciu organizacyjnym, a także w zakresie rachunkowości finansowej i zarządczej. Za indywidualny wkład Kandydatki do nauki należy uznać w szczególności:

- opracowanie autorskiej charakterystyki poglądów i ideologii prezentowanych przez przedstawicieli ekonomii klasycznej uwzględniających problematykę przyrodniczą,
- wskazanie obszarów i ukierunkowania środowiskowego w zakresie rachunkowości przedsiębiorstw,
- syntetyczne zestawienie praw wyboru jednostki gospodarczej poprzez instrumenty materialnej i formalnej polityki rachunkowości oraz zakresu wybranych unormowań przyrodniczych w krajowych i międzynarodowych standardach rachunkowości,
- zidentyfikowanie proekologicznych elementów funkcjonowania rynków finansowych, pozytywnych i negatywnych cech produkcji leśnej w układzie ich wpływu na zarządzanie gospodarką leśną oraz podstawowych cech wspomagających jakość sprawozdań finansowych,
- zestawienie metod, parametrów i zasad wyceny wybranych składników aktywów i pasywów w gospodarstwie leśnym,
- syntetyczne opracowanie etapowego schematu rozliczania kosztów wynikającego z polityki rachunkowości PGL LP.

Konkluzja

Autorka przedstawiła problem badawczy, zaproponowała założenia metodyczne do jego realizacji, a następnie konsekwentnie przeprowadziła cały proces. Warto zaznaczyć, że praca ta była wyjątkowo złożona, obejmująca szeroki zakres zagadnień oraz różnorodne procedury badawcze związane z działalnością finansową i informacyjną w gospodarce leśnej. Prawidłowa selekcja materiału badawczego oraz zastosowanie odpowiednich metod badawczych, a także istotne interpretowanie

wyników, wymagały od autorki dogłębnej wiedzy z zakresu zarządzania, ekonomii i częściowo leśnictwa. Co ważne, niniejsza praca nie ogranicza się jedynie do istniejących obszarów badań, ale otwiera nowe perspektywy, stanowiąc solidne podstawy merytoryczne dla przyszłych badań przyuczynowo - skutkowych.

Recenzowana praca ma charakter wspierający rozwój innowacyjnych badań z zakresu budowy modelu zarządzania opartego o właściwą komunikację i właściwą prezentację informacji. Elementy te są szczególnie ważne w dobie rosnącego zainteresowania społecznego różnymi dziedzinami funkcjonowania przedsiębiorstw lub, jak to miało miejsce w analizowanym przypadku, organizacji nie posiadających osobowości prawnej ale realizujących działalność o charakterze gospodarczym.

Recenzent jednoznacznie stwierdza, że przedmiotowa rozprawa doktorska, przygotowana pod opieką Promotora oraz Promotora pomocniczego, przedstawia oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, potwierdzając zarówno ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki, jak i jej umiejętność skutecznego prowadzenia pracy naukowej. Z tego względu należy jednoznacznie pozytywnie ocenić kompletność podejścia do tak ważnego i jednocześnie trudnego zadania jak opracowanie scenariuszy rozwiązań koncepcyjnych mających na celu zwiększenie wartości poznawczej sprawozdania finansowego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Realizacja tego zadania wymagała od Kandydatki wysokiej ogólnej wiedzy teoretycznej i praktycznej, a także umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Poziom przedłożonej rozprawy, upoważnia do postawienia wniosku Wysokiej Radzie Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego **o dopuszczenie jej do publicznej obrony i potraktowanie jej, jako podstawy do ubiegania się Pani mgr Moniki Dzikowskiej o stopień naukowy doktora.**

Praca spełnia obowiązujące wymagania normatywne stawiane rozprawom doktorskim określone w artykule 13 właściwej ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (wraz z późniejszymi zmianami). W oparciu o powyższą opinię wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego o dopuszczenie mgr Moniki Dzikowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Krzysztof Adamowicz

Signed by /
Podpisano przez:

Krzysztof
Adamowicz

Date / Data:
2023-07-19 09:15